

رابطه بین ویژگی های شخصیتی و مهارت های ارتباطی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

زهرا دوستی^۱، عسکر دوستی^۲، کریم دوستی^۳

^۱ کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی و کارشناس علوم تربیتی (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناس ارشد روانشناسی عمومی

^۳ کارشناس ارشد آمار ریاضی

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه ویژگی های شخصیتی و مهارت های ارتباطی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است. این پژوهش یک مطالعه همبستگی است، که جامعه آماری آن را کلیه معلمان دبیرستانی شهرستان سیروان و همچنین کلیه دانش آموزان دختر و پسر متوسطه دوم شهرستان سیروان تشکیل می دهند. برای انتخاب معلمان از روش سرشماری و برای انتخاب دانش آموزان از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای استفاده شد. بر این اساس تعداد ۵۲ معلم زن و مرد و تعداد ۱۱۵ نفر دانش آموز دختر ۱۱۱ نفر دانش آموز پسر به عنوان نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش از دو پرسشنامه پنج عامل شخصیت نئو پی آی (۲۰۰۳) و مهارت های ارتباطی بارتون (۱۹۹۰) برای معلمان و از معدل به عنوان ملاک پیشرفت تحصیلی دانش آموزان استفاده شد. داده های بدست آمده با استفاده از نرم افزار spss تجزیه و تحلیل شد. نتایج این پژوهش نشان داد که بین ویژگی شخصیت روان آزرده گرایی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه منفی معنی دار و بین ویژگی باوجدان معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. نتایج این پژوهش نشان داد که بین ویژگی های شخصیت برون گرایی، گشودگی و موافق بودن معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه ای معنی دار وجود ندارد. همچنین نتایج نشان داد که بین مهارت های ارتباطی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. با توجه به نتایج پژوهش حاضر می توان بیان کرد که در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، عواملی چون ویژگی شخصیتی و مهارت های ارتباطی معلمان، نقش برجسته ای دارند.

واژه های کلیدی: ویژگی های شخصیت، مهارت های ارتباطی، پیشرفت تحصیلی، معلمان، دانش آموزان

مقدمه

پیشرفت تحصیلی از عوامل زیادی تاثیر می پذیرد که می توان آن را در دو دسته کلی، عوامل مربوط به تفاوت های فردی و عوامل مربوط به نظام آموزش مورد توجه قرار داد. به عبارت دیگر پیشرفت تحصیلی فرد به خصایص و ویژگی های شخصیتی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی و هم به کارکرد نظام آموزش و تربیتی رسمی و غیر رسمی کشور وابسته است. عوامل تاثیر گذار بر پیشرفت تحصیلی از منظر عوامل مربوط به نظام آموزشی متعدد می باشد از جمله این عوامل می توان به معلم اشاره کرد (سلیمان نژاد و شهر آرای، ۱۳۸۰).

در مدرسه وجود مهارت های ارتباطی و حفظ جو مثبت برای یادگیری شرط اساسی است. معلمان اثر بخش علاوه بر داشتن مهارت های فنی تدریس، ارتباط گران خوبی هستند. بنابراین مهارت ارتباطی معلم کیفیت تدریس را افزایش می دهد (محمدی، ۱۳۸۸).

چنانچه معلمان بخواهند در روابط انسانی موفق باشند باید انواع ارتباط و مهارت های اساسی را مد نظر قرار دهند (صالحیان، ۱۳۷۹). درحالی که معلمان می توانند از مجموعه ای از دانش و مهارت در تدریس استفاده کنند ایجاد ارتباط خوب با دانش آموزان مربوط به شخصیت و خصوصیات موثری است که معلم به دانستن آن ها نیاز دارد (خین و آتپوتاسامی، ۲۰۰۵). در واقع جنبه های مؤثر روابط فردی اساسی در کلاس برای یادگیری دانش آموزان از جنبه های فهم ذهنی کم اهمیت تر نیستند (کازدن، ۲۰۰۱). وجود روابط انسانی^۱ بین یادگیرنده و یاددهنده تسهیل گر اهداف آموزشی است. به هر حال وجود روابط انسانی مطلوب نیازمند مهارت های ارتباطی است که تسهیل کننده تاثیر ارتباط بین افراد است (ریچارد، ۱۳۸۰).

هریک از افراد برحسب ویژگی شخصیتی خود می توانند تاثیرات خاصی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان داشته باشند. بنابراین می توان گفت که تفاوت های شخصیتیا فراد بر عمل، رفتارهای ارتباطی و تصمیمات آنان مؤثر خواهند بود (خنیر و همکاران، ۱۳۸۸).

پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و دانشجویان یکی از شاخص های مهم در ارزیابی های آموزش و پرورش است و تمام کوشش ها و کوشش های این نظام در واقع برای جامه عمل پوشاندن به این امر مهم است، به عبارتی، جامعه و به طور ویژه آموزش و پرورش، نسبت به سرنوشت، رشد و تکامل موفقیت آمیز و جایگاه فرد در جامعه، علاقه مند است و انتظار دارد فرد در جوانب گوناگون از جمله ابعاد شناختی و کسب مهارت و توانایی و نیز در ابعاد شخصیتی، عاطفی و رفتاری، آن چنان که باید پیشرفت کند و رشد و تعالی یابد. با توجه به اینکه میزان پیشرفت و افت تحصیلی یکی از ملاک های کارایی نظام آموزشی است، کشف و مطالعه متغیرهای تاثیرگذار بر عملکرد تحصیلی، به شناخت بهتر و پیش بینی متغیرهای مؤثر در مدرسه می انجامد. بنابراین بررسی متغیرهایی که با پیشرفت تحصیلی در دروس مختلف رابطه دارد، یکی از موضوعات اساسی در آموزش و پرورش است (صیدی، ۱۳۹۳).

^۱ Khine&Atputhasamy

^۲ Cazden

Richard

نتایج تحصیلی دانش‌آموزان در نقاط مختلف کشور حاکی از آن است که با نتایج مورد انتظار، میزان یادگیری، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان فاصله زیادی داریم. یافته‌ها نشان می‌دهد که وجود عوامل فرهنگی و اجتماعی متفاوت در مدارس می‌تواند مانع تحقق اهداف آموزش و پرورش گردد. عوامل فرهنگی هرکدام به نوبه خود قابل بررسی هستند، از عوامل مهم در تحقق این امر، نوع ارتباط میان فردی و شخصیت معلم و دانش‌آموز است (بازرگان و صادقی، به نقل از محمدی ۱۳۸۸). با توجه به محقق نشدن نتایج مورد انتظار در زمینه‌ی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از یکسو، و مسئله افت تحصیلی آنان از سوی دیگر، لذا هدف اساسی پژوهش حاضر بررسی این سوال است که آیا بین ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌های ارتباطی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد؟

بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی (روان‌آورده‌گرایی، برون‌گرایی، گشودگی، موافق بودن و با وجدان بودن) و مهارت‌های ارتباطی (شنیدن، کلامی و بازخورد) معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان های شهرستان سیروان در استان ایلام و پیش بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس دو شاخص مذکور هدف این پژوهش است.

نظریه الگوی پنج عاملی شخصیت یا پنج عامل بزرگ: از سوی دو روان‌شناس به نام کوستا و مک گری، در اواخر دهه ۸۰ میلادی ارائه شد و در اوایل دهه ۹۰ میلادی مورد ارزیابی مجدد قرار گرفت. زیربنایی این نظریه در درجه ی اول کارهای آیزنک بود. ماتیوز و دیری (۱۹۹۸) اشاره دارند که این نظریه از جهاتی دارای پایه های منطق کلامی، و از زوایایی دارای زیربنای آماری است. دیگمن (۱۹۹۰) معتقد است که طرح پنج عاملی ساختار، ویژگی‌های شخصیت را نشان می‌دهد و محصول چهار دهه ی تلاش و کوشش علمی در این زمینه است. پنج عامل اصلی یا بزرگ عبارتند از: روان‌نژندگرایی یا عامل (N) که بی‌ثباتی هیجانی نیز نامیده شده، برون‌گرایی یا عامل (E)، باز بودن یا باز بودن به تجربه عامل (O)، توافق یا عامل (A) و وجدانی بودن یا عامل (C). از نظر بلوک (۱۹۹۵) عوامل N و E از تحلیل‌های کاتل گرفته شده، عامل O درون زاد کوستا و مک گری و عوامل A و C از تحلیل واژگان موجود در زبان انگلیسی به دست آمده اند (حق شناس، ۱۳۸۵).

مهارت ارتباطی: از آنجا که مدل‌سازی در حوزه ارتباطات، هنوز مراحل رشد و بالندگی را می‌گذراند، از این رو نمی‌توان مدل قابل قبولی را که به نیاز همگان پاسخ دهد، ارائه کرد. نخستین کسی که در آغاز قرن بیستم مدلی متناسب با پیچیدگی جامعه آن روز عرضه کرد، هارولد لاسول دانشمند علوم سیاسی آمریکایی بود. اول مدل ارتباطی خود را در قالب پنج پرسش اساسی به این شرح عنوان کرد: چه کسی می‌گوید؟ چه می‌گوید؟ در چه کانالی و به چه کسی؟ با چه تاثیری؟

بعد از مدل لاسول می‌توان مدل شانون و ویبور اشاره کرد. آنان در مدل ارتباطی خود به عنصری به نام پارازیت با اختلال پی بردند که می‌تواند به نوبه خود تاثیری تعیین‌کننده بر پیام داشته باشد. در مدل شانون و ویبور مانند هارولد لاسول، تنها به عناصر تشکیل‌دهنده ارتباط توجه شده است و به بازتاب اثرات پیام‌گردان و ویژگی‌های آنها به پیام‌دهندگان توجهی نشده است. در مدل ارائه شده عناصر تشکیل‌دهنده‌ی ارتباط از پیام‌دهنده، پیام‌گیر، اختلال تشکیل می‌شوند. در این مدل، پیام‌دهنده و

^۴ HarroldLassvel

^۵ Warren Weaver

^۱ Sender

^۷ message

پیام گیر به صورت چهره به چهره با یکدیگر رابطه برقرار می کنند و آثار پیام را بر دیدگان یکدیگر مشاهده می کنند. عامل اختلال در این میان اثرات خود را به صورت آشکار و پنهان بر فرایند می گذارد. در مدل تکمیلی مدل نخستین، بیان دهنده، پیام، وسیله و پیام گیر در محل مبادله تجربه قرار دارند. در این دو میدان تجربه هر یک از این دو (پیام دهنده و پیام گیر) می کوشد با دیگری ارتباط برقرار کند، بدین معنا که بیان دهنده، پیام های خود را کدگذاری می کند و به سوی پیام گیر ارسال می دارد و پیام گیر، آنها را بازخوانی و دریافت می کند. ارتباط مؤثر خود به مجموعه ای از مهارت ها متکی است که عمده ترین آنها را می توان در قالب مهارت کلامی و مهارت شنیدن و مهارت بازخور فهرست کرد (همتی عقیف، ۱۳۹۲).

مهارت کلامی: همانگونه که در بحث انواع ارتباطات بیان شد تعاریفی که از ارتباطات کلامی ارائه شده به دو دسته تقسیم می شود: دسته اول؛ تعاریفی که ارتباط کلامی را معادل با گفتار و نوشتار می دانند (هلریگل و همکاران، ۱۹۹۶). دسته دوم؛ تعاریفی که تنها بر جنبه شفاهی (گفتاری) توجه دارند و ارتباط کلامی^۹ را به جنبه شفاهی منسوب می کنند (اسکومیکر و لوماکس، ۲۰۰۴). هنگامی که پیامی ارسال می شود باید سعی کرد تا از زبان (تا حد امکان) با دقت و به صورت شفاف استفاده شود، تا سوء تفاهم را کم کند. به این ترتیب مهارت در ارتباطات گفتاری هم برای مدیر و هم برای معلمان ضروری است و آنها بایستی تلاش کنند تا گفتارشان واضح و روشن و در عین حال قابل فهم و به دور از ابهام و تحریف باشد (سروش، ۱۳۸۱).

مهارت گوش دادن یا شنیدن: گوش دادن مؤثر عبارت است از فرایندی فعال که شامل توجه، درک، ارزیابی، به خاطر آوردن، و پاسخ دهی (واکنش) می باشد یا به عبارت دیگر گوش دادن مؤثر عبارت است از مشارکت فعال در یک گفت و شنیدن است. گوش دادن مؤثر اساس اجزای ارتباط است (واردبر و همکاران، ۱۹۹۴).^۱

مهارت بازخورد: بازخورد فرآیندی است که از طریق آن دریافت کننده پیام، برقراری ارتباط را اعلام می کند و در پاسخ می گوید پیام اصلی را چگونه احساس می کند (شومر هورن، ۱۹۹۳). ویسنت و والدین (۱۹۹۱) می گویند: «پیام هایی که از گیرنده به فرستنده پس داده می شوند به عنوان بازخورد، اطلاق می شوند. بدون بازخورد، مشکل است بدانیم که آیا یک پیام دریافت و فهمیده شده است».

پیشرفت تحصیلی: معلومات یا مهارت های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوعات درسی است که معمولاً به وسیله آزمایش ها یا نشانه ها و یا هردو که معلمان برای دانش آموزان وضع می کنند، اندازه گیری می شود.

روانشناسان، انگیزش پیشرفت و موفقیت را جزء انگیزه های اکتسابی آدمی دانسته اند. مازلو بر اساس طبقه بندی نیازهای آدمی این انگیزه را جزء انگیزه احترام طبقه بندی کرده است. انگیزش پیشرفت را مک کنند و همکارانش بیش از سایر محققان مورد بررسی قرار داده اند. از نظر مک کنند انگیزش پیشرفت وقتی مطرح می شود که شخص در فعالیت خود معیار ممتازی را الگو

^۹Hellriegel^۹ Oral Communication^۱Schumacker, Lomax^{۱۱}Verderber 1-

قرار دهد و یا در پی موفقیت باشد آنچه که ممکن است فرد را به موفقیت و پیشرفت سوق دهد نوع و نحوه جهان بینی حاکم بر جامعه است که فرد در آن زندگی می کند (سیف، ۱۳۸۵).

پیشینه ی پژوهش: محمدی (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی رابطه بین مهارت های معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر کرج پرداخته است یافته ها حاکی از آنست که بین مهارت های ارتباطی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. بین معلمان زن و مرد از نظر مهارت های ارتباطی تفاوت معنی داری مشاهده نشد.

رحمتی (۱۳۹۲) در پژوهشی به مطالعه ی رابطه ی بین مهارت های ارتباطی معلمان ابتدایی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان همان دوره در استان قزوین پرداختند. نمونه مورد بررسی شامل ۳۵۰ نفر دانش آموز بود. یافته ها حاکی از آن است که بین مهارت های ارتباطی معلمان با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی داری وجود ندارد. به صورت جزئی تر، نتایج نشان داد که متغیرهای مهارت ارتباطی به ترتیب (کلامی، گوش دادن، بازخورد) با پیشرفت دانش آموزان رابطه معناداری وجود ندارد. اما بین ویژگی های دموگرافی معلمان (سن، سابقه، مدرک تحصیلی) با مهارت های ارتباطی آنان رابطه وجود دارد. بین ویژگی های دموگرافی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه معناداری وجود ندارد. و همچنین نتایج نشان داد که بین مهارت ارتباطی معلمان با انگیزه پیشرفت دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

مارک و همکاران (۱۹۹۳) در پژوهشی به بررسی رابطه بین رفتارهای ارتباطی با مؤثر بودن معلم را مورد بررسی قرار دادند که در این بررسی دو گروه را با یکدیگر مقایسه کرده بودند. ۱۵۵ دانش آموز پسر و دختر را در ارتباط با قدرت مهارت های ارتباطی بر تأثیر آموزش معلم مورد ارزشیابی قرار دادند و هر دو گروه اعتقاد داشتند که توان برقراری ارتباط خوب می تواند یک معلم خوب یا بد را بوجود آورد (ایرانفر، ۱۳۷۸). ووبلز (۱۹۹۳) در پژوهشی به عنوان روابط معلم دانش آموز در کلاس های علوم و ریاضی انجام داده است. هدف از این پژوهش بررسی ارتباطات میان فردی بین معلمان علوم و ریاضی و دانش آموزان آن ها می باشد. یافته های پژوهش نشان داده است که تفاوت های مهمی بین دریافت های معلمان و دانش آموزان از رفتار میان فردی معلمان وجود دارد به طوری که نمراتی که معلمان در مورد رفتارهای رهبری، کمک رسان بودن، دوستانه بودن و درک کردن به خودشان داده بودند از نمراتی که دانش آموزان به آنها داده بودند بالاتر بود.

اهداف:

فرضیه ها:

۱. بین ویژگی شخصیتی روان آزرده گرایی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۲. بین ویژگی شخصیتی برون گرایی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۳. بین ویژگی شخصیتی گشودگی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۴. بین ویژگی شخصیتی موافق بودن معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۵. بین ویژگی شخصیتی با وجدان بودن معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۶. بین مهارت ارتباطی کلامی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۷. بین مهارت ارتباطی شنیدن معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۸. بین مهارت ارتباطی بازخورد معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.

فرضیه ۹. ویژگی های شخصیتی معلمان توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را دارند.
فرضیه ۱۰. مهارت های ارتباطی معلمان، توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را دارند.

روش شناسی پژوهش

این تحقیق پژوهش توصیفی - پیمایشی است و به بررسی رابطه بین متغیرها پرداخته است. در این پژوهش دو گروه جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفتند: گرو اول شامل کلیه معلمان مدارس پسرانه و دخترانه متوسطه شهرستان سیروان استان ایلام در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ که تعداد آنان ۵۲ نفر بود. از این تعداد ۲۷ نفر دبیر زن و ۲۵ نفر دبیر مرد بودند که با استفاده از روش سرشماری تمامی ۵۲ دبیر شاغل در آموزش و پرورش سیروان به عنوان نمونه انتخاب شدند. گروه دوم: کلیه دانش آموزان پسر و دختر مقطع دوم متوسطه شهرستان سیروان بودند. تعداد دانش آموزان دختر و پسر این شهرستان ۵۳۵ نفر که از این تعداد ۲۸۳ نفر دختر و ۲۵۲ نفر پسر بودند که با توجه به حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۲۲۶ دانش آموز به عنوان نمونه بر اساس روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای ۱۱۱ نفر از افراد نمونه پسر (۴۹ درصد) و ۱۱۵ نفر دختر (۵۱ درصد) انتخاب گردید. روش محاسبه پیشرفت تحصیلی اینگونه بود که نمرات پایان ترم این ۲۲۶ دانش آموز در هر درس جداگانه محاسبه و رابطه پیشرفت هر درس با ویژگی های شخصیتی و شیوه های ارتباطی معلمان همان درس در مدارس دخترانه و پسرانه مورد بررسی قرار گرفت.

ابزار پژوهش در این تحقیق برای بررسی ویژگی های شخصیت از آزمون استاندارد NEO PI-R و برای بررسی مهارت های ارتباطی از پرسشنامه استاندارد شده بارتون (۱۹۹۰) استفاده شده است. برای سنجش میزان پایایی تعداد ۳۰ پرسشنامه آزمون NEO PI-R توزیع گردید سپس برای تعیین اعتبار از نرم افزار SPSS استفاده شد و مقدار ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده برای کل پرسشنامه برابر با ۰/۷۴۴ بدست آمد. همچنین پرسشنامه مهارت های ارتباطی با پایایی ۰/۸۱ مورد تایید قرار گرفت.

تجزیه و تحلیل داده ها با نرم افزار SPSS استفاده شد. در پژوهش حاضر از روش های آمار توصیفی برای تعیین فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار، جهت نرمال بودن توزیع داده ها از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شد و به منظور بررسی فرضیات پژوهش با توجه به رعایت مفروضه های آمار پارامتریک، متغیرها فاصله ای و فرضیه ها رابطه ای بودند از آزمون ضریب همبستگی و رگرسیون استفاده شده است.

نتایج پژوهش

ترکیب گروه معلمان را ۴۶ درصد مرد و ۵۴ درصد زن، در متغیر تحصیلات ۲ درصد با تحصیلات کاردانی، ۷۳ درصد کارشناسی و ۲۵ درصد کارشناسی ارشد و همچنین در متغیر وضعیت تاهل ۲۹ درصد مجرد و ۷۱ درصد متاهل تشکیل داده اند و ترکیب گروه دانش آموزان را در متغیر جنسیت ۴۹ درصد پسر و ۵۱ درصد دختر، در متغیر رشته تحصیلی ۱۹ درصد عمومی، ریاضی، علوم تجربی و علوم انسانی هر کدام با ۲۷ درصد تشکیل داده اند.

میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش ارائه شده در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

جدول شماره (۱): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
روان آزاده گرایی	۳۲,۰۵	۶,۳۶	۱۸	۵۱
برون گرایی	۳۹,۲۳	۴,۶۱	۲۸	۴۸
گشودگی	۳۸,۵۱	۴,۷۷	۲۸	۵۶
موافق بودن	۳۷,۰۹	۴,۲۸	۳۰	۵۲
با وجدان بودن	۴۱,۵۸	۴,۵۱	۲۶	۵۱
مهارت کلامی	۲۲,۱۳	۳,۲۹	۱۵	۳۰
مهارت شنیدن	۱۸,۱۱	۲,۶۹	۱۲	۲۵
مهارت بازخورد	۲۱,۷۱	۲,۹۴	۱۵	۳۰
پیشرفت تحصیلی	۱۵,۶۱	۱,۳۲	۱۲,۰۶	۱۸,۳۳

بر اساس نتیجه آزمون کالموگروف- اسمیرنف، توزیع داده ها از یک توزیع نرمال برخوردار بود، به دلیل نرمال بودن و همچنین فاصله ای و پیوسته بودن متغیرها برای آزمون فرضیه ها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. که براساس جدول شماره (۲) نتایج آزمون فرضیه های ابعاد متغیر ویژگی های شخصیتی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارائه شده است.

جدول شماره (۲): ضریب همبستگی ویژگی های شخصیتی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

متغیر پیش بین	پیشرفت تحصیلی		
	تعداد	سطح معناداری	همبستگی پیرسون
ویژگی روان آزاده گرایی	۵۲	۰/۰۰۶	۰,۳۷**
ویژگی برون گرایی	۵۲	۰,۶۱۲	۰,۰۷
ویژگی گشودگی	۵۲	۰,۳۶۸	۰,۱۲
ویژگی موافق بودن معلمان	۵۲	۰,۵۳۵	۰,۰۸
ویژگی با وجدان بودن	۵۲	۰/۰۴۹	۰,۲۸*

$$p \leq 0.05^* p \leq 0.01^{**}$$

همان گونه که در جدول (۲) مشاهده می شود، بین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با ویژگی شخصیتی روان آزاده گرایی معلمان، همبستگی منفی معنی دار وجود دارد ($r = -0.37$ ، $p \leq 0.006$). به این معنا که با افزایش یک متغیر، متغیر دیگر کاهش می یابد و بر عکس. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با ویژگی شخصیتی برون گرایی معلمان ($r = 0.07$ ، $p \leq 0.612$)، ویژگی شخصیتی گشودگی معلمان ($r = 0.12$ ، $p \leq 0.368$)، و ویژگی شخصیتی موافق بودن معلمان ($r = 0.08$ ، $p \leq 0.535$) رابطه معنی داری وجود ندارد. چون سطح معنی داری بدست آمده کوچکتر از ۰,۰۵ درصد بود،

نتیجه می گیریم که بین متغیرها رابطه معنی داری وجود ندارد. اما نتایج بدست آمده نشان داد که بین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و ویژگی شخصیتی باوجدان بودن معلمان، همبستگی مثبت معنی داری وجود دارد ($r = 0.28$, $p \leq 0.049$). که براساس جدول شماره (۳) نتایج آزمون فرضیه های ابعاد متغیر مهارت ارتباطی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارائه شده است

جدول شماره (۳) ضریب همبستگی مهارت های ارتباطی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

متغیر پیش بین	پیشرفت تحصیلی		
	تعداد	سطح معناداری	همبستگی پیرسون
مهارت ارتباطی کلامی	۵۲	۰,۰۰۸	۰,۳۶**
مهارت ارتباطی شنیدن	۵۲	۰,۰۰۲	۰,۳۰*
مهارت ارتباطی بازخورد	۵۲	۰,۰۱۱	۰,۳۴**

** $p \leq 0.01$ * $p \leq 0.05$

جهت بررسی فرضیات ۶ تا ۸ از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آنها در جدول (۳) ارائه شده است. همان گونه که در جدول مشاهده می شود، مهارت ارتباط کلامی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان همبستگی مثبت معنی داری وجود دارد ($r = 0.36$, $p \leq 0.008$). نتایج بررسی فرضیات نشان داد که بین مهارت ارتباط شنیدن معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان همبستگی مثبت معنی داری وجود دارد ($r = 0.30$, $p \leq 0.002$). همان گونه که در جدول نیز مشاهده می شود، مهارت بازخورد و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان همبستگی مثبت معنی داری وجود دارد ($r = 0.34$, $p \leq 0.011$).

فرضیه ۹. ویژگی های شخصیتی معلمان توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را دارند.

با توجه به معنادار بودن ویژگی های شخصیتی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد، که نتایج آن در جدول ۴-۱۳ می آید.

جدول شماره (۴) نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام ویژگی های شخصیتی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

	متغیر پیش بین	B	β	T	P	R	R^2	F	P	VIF	Tolerance
گام اول	روان آزوده گرای	-۰,۰۷	-۰,۳۷	-۲,۸۷	۰,۰۰۶	۰,۳۷	۰,۱۴	۸,۲۷	۰,۰۰۶	۱	۱

همچنان که نتایج جدول شماره (۴) نشان می دهد، از بین ویژگی های شخصیتی معلمان، ویژگی روان آزوده گرای معلمان توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را دارد ($F=8.27$, $p \leq 0.006$). ویژگی روان آزوده گرای، ۱۴ درصد از پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را پیش بینی می کنند ($R^2=0.14$). بر این اساس فرضیه نهم مبنی بر توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، بر اساس ویژگی های شخصیتی معلمان، تأیید می گردد.

همچنین با توجه به معنادار بودن رابطه مهارت های ارتباطی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان برای پیش بینی مقدار تاثیر متغیر وابسته از متغیر مستقل از تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد.

جدول شماره (۵): نتایج تحلیل رگرسیون همزمان مهارت های ارتباطی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

متغیر پیش بین	B	β	T	P	R	R^2	F	P	VI F	Tolerance
گام اول	۰,۱۴	۰,۳۶	۲,۷ ۴	۰,۰۰۸	۰,۳۶	۰,۱ ۳	۷,۵۲	۰,۰۰۶	۱	۱
مهارت کلامی	۰,۱۹	۰,۴۹	۴,۰۱	۰,۰۰۱					۱,۰۹	۰,۹۱۳
گام دوم	۰,۲۲	۰,۴۵	۳,۶ ۶	۰,۰۰۱	۰,۵۶	۰,۳ ۱	۱۱,۴۱	۰,۰۰۱	۱,۰۹	۰,۹۱۳
مهارت شنیدن										

همچنان که نتایج جدول شماره (۵) نشان می دهد، مهارت های ارتباطی معلمان توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را دارند، بنابراین فرضیه دهم تأیید می گردد. مهارت های ارتباطی معلمان در مجموع ۳۱ درصد از پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را پیش بینی می کنند ($R^2=0/31$). همانطور که در جدول نیز مشخص است، در گام اول مهارت ارتباط کلامی معلمان، بیشترین توانایی پیش بینی، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را دارد و در گام دوم با اضافه شدن تأثیر مهارت شنیدن، توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، افزایش می یابد.

بحث و نتیجه گیری

جهت بررسی ارتباط میان ویژگی های شخصیتی دبیران و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارائه شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد، بین ویژگی شخصیتی روان آزاده گرایی دبیران و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، همبستگی منفی وجود دارد. نتیجه بدست آمده با پژوهش های پیشین از جمله حواسی (۱۳۸۲)، نیکو حرف ماهر (۱۳۸۹)، سلیمانی (۱۳۹۰) و گاوو، لیو (۲۰۱۳) همسو است. همچنین نتایج آزمون فرضیه دوم، سوم و چهارم نشان داد که بین ویژگی های شخصیتی برون گرایی، گشودگی و موافق بودن با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه معنی داری وجود ندارد. این نتیجه با پژوهش های پژوهش های از جمله حواسی (۱۳۸۲)، جعفری نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، نیکو حرف ماهر (۱۳۸۹) همسو است.

همچنین نتایج آزمون فرضیه پنجم نشان داد که بین ویژگی شخصیتی باوجدان بودن دبیران و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، رابطه مثبت معنی داری وجود دارد. پژوهش های پیشین از جمله حواسی (۱۳۸۲)، نیکو حرف ماهر (۱۳۸۹)، سلیمانی (۱۳۹۰)، پتگم و همکاران (۲۰۰۶) دویی (۲۰۱۱) و گاوو، لیو (۲۰۱۳) همسو است.

۱. Gao, Liu

۲. Dobbie

نتایج بررسی فرضیات ۶، ۷ و ۸ نشان داد که بین مهارت ارتباط کلامی، شنود و بازخورد دبیران و پیشرفت تحصیلی دانش-آموزان، همبستگی مثبت معنی داری وجود دارد ($p \leq 0.01$). به عبارتی هرچقدر دبیران دارای از مهارت های ارتباطی قوی تری برخوردار باشند به همان نسبت نیز پیشرفت تحصیلی دانش آموزان افزایش می یابد، و دبیرانی که دارای مهارت های ارتباطی پایین تری باشند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نیز کاهش می یابد. نتایج بدست آمده با پژوهش های پیشین از جمله محمدی (۱۳۸۸)، علیشاه (۱۳۸۹)، سلیمانی (۱۳۹۰)، رحمانزاده و نجفی نیاسر (۱۳۹۲)، مارک و همکاران (۱۹۹۳)، فیشر (۱۹۹۸)، همسو و با پژوهش رحمتی (۱۳۹۲) ناهمسو است. به طور مثال محمدی (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی رابطه بین مهارت های معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر کرج پرداخت که، یافته ها حاکی از آن است، بین مهارت های ارتباطی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

نتایج این پژوهش آزمون فرضیه های ۹ و ۱۰ مبنی بر توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بر اساس ویژگی های شخصیت و مهارت های ارتباطی با پژوهش های پیشین از جمله حواسی (۱۳۸۲)، جعفری نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، نیکو حرف-ماهر (۱۳۸۹)، سلیمانی (۱۳۹۰)، محمدی (۱۳۸۸)، علیشاه (۱۳۸۹)، سلیمانی (۱۳۹۰)، رحمانزاده و نجفی نیاسر (۱۳۹۲) در داخل کشور و با پژوهش های، مارک و همکاران (۱۹۹۳)، فیشر (۱۹۹۸)، پتگم و همکاران (۲۰۰۶) دویی (۲۰۱۱) و گاوو، لیو (۲۰۱۳) در خارج از کشور همسو است.

نتایج این تحقیق نشان داد که بین ویژگی شخصیت معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد. از بین ویژگی های شخصیت معلمان، ویژگی روان آزرده گرایی با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی معنی دار وجود دارد اما بین ویژگی باوجدان بودن معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت معنی دار وجود بدست آمد. همچنین نتایج نشان داد که بین مهارت های ارتباطی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. مبتنی بر نتایج بدست آمده می توان استنباط کرد که در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، عواملی چون ویژگی شخصیتی و مهارت های برقراری ارتباط معلمان، نقش برجسته ای دارند و از این رو، در تبیین و پیش بینی وقوع مشکلات تحصیلی می توان روابط بین متغیرهای این پژوهش را مد نظر قرار داد.

پیامدهای نتایج پژوهش حاضر را می توان در دو سطح نظری و عملی مطرح کرد، نتایج این پژوهش می توانند به شناخت بهتر عوامل ایجاد کننده و اثرگذار در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کمک کنند. یافته های پژوهش حاضر می تواند نتایج پژوهش های پیشین و نظریه های مربوط به پیشرفت تحصیلی را تبیین کند. در سطح پیامدهای عملی، یافته های پژوهش حاضر می تواند مبنای تجربی مناسبی برای تدوین برنامه های آموزشی و مشاوره ای برای دو گروه معلمان و دانش آموزان فراهم نماید. همچنین می تواند در مصاحبه های استخدامی و گزینشی انتخاب معلمان در اختیار مسئولین قرار گیرد.

پیشنهادهای کاربردی

- (۱) نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر در اختیار معلمان، اولیاء مدرسه و دانش آموزان قرار گیرد.
- (۲) با توجه به اینکه معلمان برای ارتباط مؤثر با دانش آموزان نیاز به آگاهی در زمینه شیوه های برقراری ارتباط مؤثر دارند، پیشنهاد می شود کارگاه های آموزشی، از طریق آموزش ضمن خدمت، بر اساس نیازسنجی صورت گیرد.

۳) به مسئولان نظام آموزشی پیشنهاد می گردد با برگزاری دوره های آموزشی، کنفرانس ها و دعوت از اساتید صاحب نظر برای ارائه اطلاعات علمی و به روز به معلمان بکوشند و با تاسیس مراکز مشاوره، به شناسایی معلمان براساس ویژگی های شخصیتی به ارتقاء قابلیت حرفه ای آنها کمک کنند.

۴) به مسئولان استخدام و گزینش معلمان پیشنهاد می شود، در هنگام استخدام با آزمون های مناسب به شناسایی معلمان بر اساس ویژگی های شخصیت و مهارت های ارتباطی اقدام نمایند.

منابع:

- جعفری نژاد، هادی؛ دهقانزاده، حسین؛ مشرقی، مهدی. (۱۳۹۱). رابطه ویژگی های شخصیتی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه علامه طباطبائی تهران، نخستین همایش ملی شخصیت و زندگی نوین،
- سروش، مجتبی. (۱۳۸۱). مقایسه رضایت شغلی و تعهد سازمانی و همبستگی آنها با ویژگی های فردی بین مسئولین تربیت بدنی آموزشگاه های خراسان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده تربیت بدنی، دانشگاه تربیت معلم.
- خنیفر، حسین؛ مقیمی، سیدمحمد؛ جندقی، غلامرضا؛ طاهری، فاطمه و سیار، ابوالقاسم. (۱۳۸۸). شناخت شخصیت مدیران؛ لازمه ی (مدیریت رفتار سازمانی) مطالعه موردی مدل پنج عاملی شخصیت در دانشگاه علوم پزشکی قم.
- رحمانزاده، علی؛ نجفی نیاسر، طاهره. (۱۳۹۲). مطالعه رابطه بین مهارت های ارتباطی اساتید دانشکده فنی دختران تهران با اثربخشی آموزشی، مطالعات رسانه ای، سال هشتم، شماره ۲۳.
- ریچاردای، مگیل. (۱۳۸۰). یادگیری حرکتی مفاهیم و کاربردها، ترجمه واعظ موسوی، محمدکاظم، شجاعی، معصومه، تهران: انتشارات حنا. صص ۲۶۹-۲۹۶.
- صالحیان، محمود. (۱۳۷۹). معلم و ارتباط مؤثر با دانش آموزان. ماهنامه رشد معلم، شماره ۱۵۲، صص ۴۳-۴۴.
- علیشاه، علی رضا، عباس، رسول، لشکری، کبری. (۱۳۸۹). بررسی مهارت های ارتباطی در رفتار کلاسی معلمان و رابطه آن با درصد قبولی دانش آموزان دبیرستان های شهر تهران، فصلنامه اندیشه های تازه در علوم تربیتی، سال پنجم، شماره ی سوم.
- محمدی، عصمت. (۱۳۸۸). بررسی رابطه مهارت های ارتباطی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر کرج. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- همتی عقیف، علی. (۱۳۹۲). تبیین مدل مهارت های ارتباطی معلمان تربیت بدنی استان تهران با تأکید بر افزایش تعهد سازمانی و رضایت شغلی. رساله دوره دکتری تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تربیت مدرس.
- Bowes, B. (2008). Building effective Communicators. CMA Management. Vol. 81(9): 14-16.
- Cazden, C. B. (2001). Classroom discourse: The language of teaching and learning. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Fisher, D. & Fraser, B. (1998). Relationships between Teacher-Student Interpersonal Behaviour and Teacher Personality. School Psychology International, Vol. 19, No. 2, 99-119.
- Hargie, O., S. & Dickson, D. (2004). Skilled interpersonal Communication: Research, Theory and Practice. New York: Routledge.

- Kakirman Yildiz. (2012). Effective Communication Skills to Manage The Library: Relations Between Managers and Librarians. Qualitative and Quantitative Methods in Libraries. ۹(۲), ۱۴۱-۱۵۳.
- Khine, Myint Swe. and Atputhasamy, Lourdusamy. (2005). Self-perceived and student's perceptions of teacher interaction in the classrooms. A paper presented at the conference on Redesigning pedagogy: Research, policy, practice, Singapore.
- Miller, K. (1995). "Organizational Communication: Approaches and Processes", New York, Wadsworth Publishing Company.
- Pervin. L. A. & O. P. John (2001). Personality: theory & Research, 8th Ed. New York: wileg.
- Robbins, S, P. (1989). "Training in intrapersonal skills", Prentice Hall International Editions. Schumacker, R.E. And Lomax, R.G. (2004). A beginner's guide to structural education modeling. London Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Van Petegem, K., Creemers, P.M., Rosseel, Y and Aelterman ,A. (2006). Relationship between teacher characteristics ,interpersonal teacher behavior and teacher wellbeing. Journal of Classroom Interaction.
- Vicent, R & Walderon, B. (1991). "Achieving Communication Goals in Superior-Subordinate Relationships", the Multi – Functionally of Unward Maintenance Tactics.